

Pensions at a Glance: Public Policies across OECD Countries 2005 Edition

Summary in Turkish

OECD Emeklilik Sistemlerine Bakış: OECD Ülkelerinde Kamu Politikaları - 2005

Türkçe Özet

Son yıllarda OECD ülkelerinde emeklilik alanında bir reform dalgası yaşandı. Bu değişikliklerin temel nedeni, yaşlı nüfusun sayısı arttıkça emeklilik sistemlerinin *mali olarak sürdürülebilirliğinden* kaygılar duyulmasıydı. Emeklilik sistemlerine derinlemesine bir göz atıldığında, emekli maaşı rejimlerinin karşılaştırılmasını zorlaştıran karmaşık yapılar ve kurallar görülür. Bununla birlikte, emeklilik reformu ve etkisi konusundaki deneyimlerin paylaşılması politika yapıcılar için değerli bilgiler sunmaktadır.

Raporda, şimdi çalışmaya başlayanların emekli olduklarında ne kadar emeklilik maaşı almayı bekleyebilecekleri gösteriliyor. Bu analiz ile politikaya ilişkin bir dizi sorular yanıtlanıyor. Emekli maaşı sistemleri insanı yoksulluktan koruyor mu? Bu sistem mali bakımdan sürdürülebilir mi? Söz konusu sistem düşük gelirli ya da bir dönem işsiz kalmış insanlara nasıl yaklaşıyor? Bu rapor, iki yılda bir çıkacak olan bir dizinin birincisidir. İlerideki raporlarda emeklilik reformlarının etkisi de değerlendirilecektir.

Bu raporda, emeklilik sistemlerinin hangi yöne doğru gittiği gösteriliyor. Ülkeler arasındaki karşılaştırmalar, OECD ülkelerinde emeklilik alanında bir hayli çeşitlilik bulunduğunu ortaya koyuyor. Bu raporda sunulan analiz, tüm zorunlu emeklilik programlarını — yalnızca kamu emeklilik sistemlerini değil, aynı zamanda tüm zorunlu özel emeklilik sistemlerini de — kapsıyor. Ayrıca yaşlılara sağlanan emniyet ağı inceleniyor, gerek ülkeler gerekse çalışanlar ile emekliler arasında vergi farklılıkları hesaba katılıyor. Böylece, bu raporda kuşaklar arasında ve içerisindeki transferlerin ve böylece emeklilik sistemlerinin *sosyal yeterliliğinin* eksiksiz bir tablosu sunuluyor. Emeklilik programlarının iki temel amacı vardır. Birincisi, gelirin düşük gelirli emeklilerden yana yeniden bölüştürülmesi ve yaşlılıkta yoksulluğun önlenmesidir. İkincisi, çalışırken kazanılan gelirin yeri yeterli bir düzeyde doldurularak çalışanların emeklilik döneminde yaşam standartlarını korumalarına yardımcı olunmasıdır. Çoğu ülke

genel emeklilik politikasında bu iki hedefi de gözetmektedir; ancak bu iki amacın her birine verilen ağırlığın dengesinde büyük farklılıklar bulunmaktadır.

Bu raporda OECD ülkelerinde orta gelirli çalışanların vergi sonrası emekli maaşlarının çalışırken aldıkları vergi sonrası maaşın %70'inin hemen biraz altına denk gelmesini umabilecekleri gösteriliyor. Bu *net yenileme oranının* en düşük olduğu ülkeler, yalnızca temel emeklilik programları bulunan ve net yenileme oranları %40'tan az olan İrlanda ve Yeni Zelanda'dır. Britanya ve ABD'deki net yenileme oranları biraz daha yüksek olup %50 civarındadır.

OECD ülkelerinde ortalama gelirin yarısını alan *düşük gelirli çalışanların* eline ise, ortalama %85 dolayında bir yenileme oranı geçecektir. Bununla birlikte yoksul çalışanların emekli maaşları bazı ülkelerde çok düşüktür. Almanya, Meksika, Slovak Cumhuriyeti ve ABD'de, tam kariyer sahibi çalışanlar için emniyet ağı niteliğindeki emekli maaşları ekonomideki ortalama gelirin dörtte birinden azdır.

Bazı ülkeler *katkı payları ile sosyal yardımlar arasındaki bağın* daha sıkı olmasını amaçlamaktadır. Örneğin, İtalya, Polonya ve Macaristan'da emeklilik sistemlerinin yeniden bölüşüm özellikleri neredeyse tamamen ortadan kaldırılmıştır. Emeklilik sisteminde daha yoksullardan yana yeniden bölüşüm olmazsa, gelir durumuna bağlı emniyet ağı sağlanması genel olarak emekli maaşlarında daha önemli bir rol oynayacaktır.

Tüm OECD ülkelerinde yaşlılar için bir şekilde *emniyet ağı* bulunmaktadır. Genellikle bunlar gelir durumuna bağlı programlardır. OECD ülkelerinde tam kariyer sahibi çalışanlar için asgari emekli maaşı ortalaması çalışanların gelir ortalamasının %29'unun biraz altındadır.

Bu raporda kişisel *vergi sisteminin* yaşlılara sağlanan destekte önemli bir rol oynadığı ortaya konmaktadır. Emekliler çoğunlukla sosyal güvenlik katkı payları ödemezler ve kişisel gelir vergileri giderek artan bir orana sahip olduğundan, emekli maaşının ortalama vergi oranı tipik olarak çalışırken alınan maaşın vergi oranından azdır. Ayrıca, gelir vergisi sistemlerinin çoğu yaşlılara ek ödenek ya da kredi vererek emekli maaşlarına ya da emeklilere ayrıcalık tanır.

OECD ortalamasına göre, orta gelirlielerde net yenileme oranları brüt yenileme oranlarından %22 daha fazladır. Ancak, düşük gelirli üzerinde vergi ve katkı paylarının etkisi ortalamadan daha azdır; çünkü düşük gelirli kesim yüksek gelirli çalışanlardan daha az vergi ve katkı payı öder. Düşük gelirli için brüt ve net yenileme oranları arasındaki fark ortalama %17'dir.

Çoğu ülke zengin emeklilerden vergi ayrıcalıklarını geri çekmektedir. Ancak, Almanya ve ABD iki istisnadır. Bu ülkeler vergi ayrıcalıklarını tüm gelir gruplarına tanımaktadır (ancak bu durum Almanya'da değişiyor).

Ödenen emekli maaşlarının maliyetler ya da yaşam standartlarındaki değişiklikleri yansıtacak şekilde ayarlanması — "*endeksleme*" — uzun bir süredir emeklilik sistemlerinin mali açıdan sürdürülebilirliği tartışmalarında esaslı bir yer tutmuştur. Hemen tüm OECD ülkeleri artık emekli maaşlarını tüketici fiyatları ile ilişkilendirmektedir. Ancak, bazı ülkeler hâlâ emekli maaşların ortalama gelire göre

ayarlamaktadır. Oysa ortalama gelire göre ayarlama, fiyat endeksli ayarlama kıyasla yaklaşık %20 oranında daha yüksek maliyetli olabilmektedir.

Bununla ilgili bir konu “*valorizasyon*”dur: Valorizasyon, geçmişteki gelirlerin emeklilik haklarının kazanıldığı zaman ile başvuru yapılan zaman arasında yaşam standartlarındaki değişiklikleri yansıtacak şekilde ayarlanmasıdır. Çok yakın zamanlara dek, valorizasyon emekli maaşları üzerindeki güçlü etkisine rağmen endekslemeden çok daha az ilgi görmüştür.

Çoğu OECD ülkesi geçmişteki gelirleri ekonomideki gelir artışlarına göre yeniden değerlemektedir. Ancak Belçika, Fransa, Kore ve İspanya bunun istisnası olup söz konusu ülkelerde geçmişteki gelirlere fiyatlar ile valorizasyon uygulanmaktadır. Ücretler genellikle fiyatlardan daha hızlı artmakta olduğundan fiyat valorizasyonu yenileme oranlarının gelir valorizasyonundan çok daha düşük olduğu görülmektedir. Tam kariyer sahibi biri için fiyat valorizasyonu, emekli maaşının gelir valorizasyonuna göre %40 daha az olması sonucunu doğurabilir.

Emeklinin zenginliği — gelecekte yapılacak emekli ödemelerinin günümüzdeki değeri — emeklilik konusundaki vaatlerin en geniş kapsamlı göstergesidir. Burada emekli maaşlarının ödendiği seviye, insanların emekli maaşı almaya hak kazandıkları yaş, ortalama insan ömrü ve emekli maaşlarının emekli olduktan sonra ücret ya da fiyat artışlarını yansıtacak şekilde nasıl ayarlandığı hesaba katılır. Lüksemburg, orta gelirli bir çalışan için en yüksek emekli zenginliğine sahip olup, erkekler için ortalama gelirin 18 katına, (kadınlarda ortalama insan ömrünün daha yüksek olması nedeniyle) kadınlar için yaklaşık 22 katına eşittir. Bu miktar, emekliye ayrılma zamanında 587 000 Amerikan dolarına, OECD ülkeleri ortalamasının yaklaşık üç katına eşittir. Çalışırken orta gelirli olan biri için en düşük emekli zenginliği İrlanda, Meksika, Yeni Zelanda, Britanya ve ABD’de olup, bu miktar ortalama gelirin yaklaşık altıda biridir. Elbette, bu ülkelerdeki insanlar genellikle çalışırken emeklilik sistemlerine daha az katkıda bulduklarından bu ülkelerin emeklilere daha yüksek emekli zenginliği vaat eden diğer ülkelerden daha az ‘cömert’ olduklarından bahsetmek yanıltıcı olabilir.

OECD ülkelerinin çoğunda *emekliliğe hak kazanma yaşı*, 65’tir. İzlanda ve Norveç’te normal emeklilik yaşı 67 olup bu yakında ABD için de geçerli olacaktır. Emekliliğe hak kazanma yaşları Çek Cumhuriyeti, Fransa, Macaristan, Kore, Slovak Cumhuriyeti ve Türkiye’de 65’in altındadır. Fransa’da brüt yenileme oranları OECD ortalamasının altında olup gelirler ortalamasının %75’i ile %200’ü arasındadır. Ancak, Fransa’da emekliliğe hak kazanma yaşı 60, yani daha düşük ve ortalama insan ömrü daha uzun olduğundan, emekli zenginliği OECD ortalamasının üzerindedir.

Ortalama insan ömrü farklılıklarının emekli zenginliği üzerindeki etkisi oldukça fazladır. Başka her şeyin eşit olduğu varsayıldığı takdirde, ortalama insan ömrünün düşük olduğu ülkeler — Macaristan, Meksika, Polonya, Slovak Cumhuriyeti ve Türkiye — erkeklere OECD insan ömrü ortalamalarına sahip bir ülkeden (örneğin, Almanya, İtalya ve Britanya’dan) %10 daha fazla emekli maaşı ödeyebilir. Tersine, ortalama insan ömrünün daha uzun olması emeklilik sistemi üzerindeki yükü artırır. Erkekler için emekli zenginliği, ortalama insan ömrünün en uzun olduğu beş ülke olan Japonya, İzlanda, Norveç, İsveç ve İsviçre’de yaklaşık %8 daha yüksektir.

© OECD 2005

Bu özet metin, resmi bir OECD çevirisi değildir.

Bu özet metin, OECD telif hakkı ve yayının aslının ismi belirtilmek koşuluyla çoğaltılabilir.

Değişik dillerdeki özet metinler, aslı İngilizce ve Fransızca dillerinde yayınlanan OECD yayınlarının kısaltılmış çevirileridir.

Bu yayınlar OECD İnternet Kitabevinden ücretsiz olarak temin edilebilir
www.oecd.org/bookshop/

Daha fazla bilgi için, OECD Halkla İlişkiler ve İletişim Müdürlüğü,
Haklar ve Çeviri Birimi'ne başvurunuz.

rights@oecd.org

Faks: +33 (0)1 45 24 13 91

OECD Rights and Translation Unit (PAC)
2 rue André-Pascal
75116 Paris
Fransa

Web sitemiz: www.oecd.org/rights/

